

Uvod

1. Svrha priručnika

Cilj ovog priručnika jeste da pruži podršku nastavnicima i vaspitno-obrazovnim radnicima u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava – edukatorima nastavnika, direktorima, inspektorima, autorima i urednicima udžbenika. Usmjeren je na ključna pitanja o obrazovanju za demokratiju i ljudska prava, uključujući sljedeća:

- Koje su kompetencije potrebne građanima da bi učestvovali u svojim društvenim zajednicama?
- Koji su ciljevi obrazovanja za demokratiju i ljudska prava?
- Koja su osnovna načela obrazovanja za demokratiju i ljudska prava?
- Šta znače ključni koncepti koji čine jezgro ovog izdanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava?
 - Na koji je način koncept konstruktivističkog pristupa učenju povezan s obrazovanjem za demokratiju i ljudska prava?
 - Zašto obrazovanje za demokratiju i ljudska prava ističe važnost učestvovanja cijele škole?
 - Kako nastavnici mogu pripremiti, podržati i procijeniti procese učenja svojih učenika u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava.

Priručnik predstavlja popratne materijale i nastavna sredstva koja pokrivaju navedena pitanja. Budući da ova knjiga nije traktat na temu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, ona dopušta korisniku da selektivno čita i koristi poglavlja i materijale.

Ovaj priručnik razlikuje se od ostalih pet u ovom izdanju obrazovanja za demokratiju i ljudska prava. Knjige II-IV obuhvataju opise modela malih projekata i nastavnih jedinica, oblikovanih uglavnom u četiri lekcije. Niz od devet ključnih koncepata čini okosnicu za spiralni nastavni plan i program od osnovnog do nižeg i višeg srednjoškolskog nivoa. Knjiga V donosi opise modela devet kratkih projekata na temu dječijih prava od vrtića do nižeg srednjoškolskog nivoa. Knjiga VI sadrži niz modela za interaktivno i iskustveno učenje.

Prvi dio ovog priručnika, s druge strane, rezimira osnovna načela obrazovanja za demokratiju i ljudska prava u mjeri u kojoj su korisna i smisljena za vaspitno-obrazovne stručnjake. Drugi dio iznosi smjernice i nastavna sredstva u osmišljavanju, podršci i procjenjivanju procesa konstruktivističkog učenja kod učenika. Treći dio predstavlja komplet nastavnih sredstava namijenjenih nastavnicima i učenicima u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava. Korisnik će uvidjeti da su ove smjernice i sredstva ne samo podrška obrazovanju za demokratiju i ljudska prava, već i kvalitetnom održavanju nastave uopšte.

2. Kratak prikaz obrazovanja za demokratiju i ljudska prava

Kao što ukazuje i sam naslov ove knjige, *Obrazovanjem do demokratije*, cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava jeste da osposobi i podstakne učenike u njihovoj ulozi mladih građana da se aktivno uključe u društveni i politički život svojih zajednica. Kako bi participirali u demokratski uređenom društvu, učenici moraju razviti široki spektar kompetencija uključujući znanje i razumijevanje, tehničke i metodičke vještine, te vrijednosti i stavove poput tolerancije i odgovornosti.

„Vaspitanje i obrazovanje za demokratsko građanstvo (EDC²) i vaspitanje i obrazovanje za ljudska prava (HRE³) tijesno su povezani i međusobno se podržavaju. Razlikuju se više u usmjerenju i djelokrugu nego u ciljevima i praksi. Vaspitanje i obrazovanje za demokratsko građanstvo odnosi se ponajprije na demokratska prava i odgovornosti te na aktivno učestvovanje u odnosu na građanske, političke, socijalne, ekonomske, pravne i kulturne sfere društva, dok se obrazovanje za ljudska prava

² Education for Democratic Citizenship

³ Human Rights Education

bavi širim spektrom ljudskih prava i osnovnih sloboda u svakom području ljudskog života.”⁴ EDC se stoga fokusira na ulogu mladih građana u zajednici, dok HRE posmatra pojedinca i njegov ili njen identitet, želje i potrebe, slobode i odgovornosti „kroz prizmu ljudskih prava”.

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava promovise aktivnu ulogu učenika kao mladih građana, naglašavajući da oni moraju poznavati i razumjeti svoja ljudska prava, no istovremeno ih i uvažavati, te kroz trening u učionicama i praktično iskustvo u školskom životu razviti sigurnost da ih i primjenjuju. U tom pogledu obrazovanje za demokratiju i ljudska prava čini veliki iskorak uporedimo li ga s tradicionalnijim konceptom utemeljenim samo na prenošenju i usvajanju teorijskih znanja o građanskom ili obrazovanju za demokratiju i ljudska prava. Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava učenike posmatra kao stručnjake, uvažavajući njihove interese i iskustva u svakodnevnom životu.

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava usvaja holistički pristup nastavi i učenju. Zadatak nastavnika obrazovanja za demokratiju i ljudska prava može se sažeti u tri načela:

- poučavanje „o” demokratiji i ljudskim pravima;
- poučavanje „za” demokratiju i ljudska prava;
- poučavanje „kroz” demokratiju i ljudska prava.

2.1 Poučavanje „o” demokratiji i ljudskim pravima

Učenici moraju u potpunosti razumjeti šta demokratija znači, koja su njihova ljudska prava, u kojim su dokumentima ona navedena te kako se mogu zaštititi i primjenjivati. Kao aktivni mladi građani, oni moraju da znaju na koji način ustav njihove države funkcioniše kao politički sistem.

2.2 Poučavanje „za” demokratiju i ljudska prava

Mladi građani treba da nauče kako da učestvuju u životu svojih zajednica i na koji način mogu da primijene svoja ljudska prava: „Neophodno je sticanje znanja i preispitivanje istih o demokratskim vrijednostima i praksama kako bi se suočilo s kritičkim izazovima svake generacije. Kako bi postali stalni i aktivni članovi društva, građanima treba pružiti priliku da sarađuju u interesu opšteg dobra; uvažavaju sve glasove, čak i one oprečne; učestvuju u formalnom političkom procesu; te njeguju navike i vrijednosti demokratije i ljudskih prava u svakodnevnom životu i aktivnostima. Na taj način građani će početi da se osjećaju korisnim i priznatim članovima svojih zajednica, sposobnim da participiraju i ostave trag u društvu.”⁵

2.3 Poučavanje „kroz” demokratiju i ljudska prava

Učenicima je potrebna podsticajna okolina za učenje. Neophodne su im nastavne metode i načini učenja koji im dozvoljavaju ostvarivanje ljudskih prava, kao što su sloboda mišljenja i izražavanja. Važno je da im se omogući da učestvuju u upravljanju školama i na taj način ostvaruju svoja ljudska prava i svoje odgovornosti. Oni očekuju od svojih nastavnika da im budu uzor za uzajamno poštovanje, toleranciju i mirno rješavanje sukoba. U svim tim aspektima demokratija i ljudska prava služe kao pedagoška smjernica, i za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava kao predmet u školskom planu i programu i za školu kao mikro-društvo.

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava predstavlja izazov za učenike, za nastavnike i za škole. Ovaj priručnik nudi nastavnicima i vaspitno-obrazovnim radnicima savjete i podršku u suočavanju s tim izazovom.

⁴ Povelja Savjeta Evrope o Vaspitanju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i vaspitanju i obrazovanju za ljudska prava usvojena u sklopu Preporuke CM/Rec (2010.) 7 Odbora ministara (www.coe.int/edc)

⁵ Hartley M. i Huddleston T. (2009.), Škola-zajednica-univerzitet partnerstva za održivu demokratiju: Vaspitanje i obrazovanje za demokratsko građanstvo u Evropi i SAD-u. GVO paket, Priručnik 5, Savjet Evrope, Strazburg, str.8 (www.coe.int/edc).